

EDUSKUNNAN PANKKIVALTUUSMIESTEN

KERTOMUS

VUODELTA 1941

EDUSKUNNAN
PANKKIVALIOKUNNALLE

HELSINKI 1942
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

Suomen talouselämä vuonna 1941.

Vuoden 1941 alkupuoli sai leimansa toisaalta yhä laajenevasta suurvaltain sodasta ja sen valtiollisista heijastumisista sekä taloudellisista vaikutuksista maahamme, toisaalta talouselämän elpymisestä talvisodan jälkeen sekä suoritettavasta jälleenrakennustyöstä. Kesäkuussa alkanut valtava taistelu Saksan ja Neuvostovenäjän välillä, jälkimmäisen samalla hyökätessä uudestaan Suomen kimppuun, aiheutti jyrkän käänteen talouselämässä kaikkien ponnistusten keskittyessä maanpuolustamiseen ja menetettyjen alueiden vapauttamiseen. Jälleen oli pakko kutsua paras osa työvoimaa puolustustehtäviin — tarkemmin kuin muissa sotaikäyvässä maissa. Tuotantoelämä, mikäli se ei palvellut puolustustehtäviä, laimeni, ja tavarantuote eri aloilla kiristyi. Ulkomaankauppa lisääntyi, vaikka kauppaosasto tiukkeni. Sato jäi kuivuuden takia huonoksi ja aikainen talventulo haittasi sadon korjuutöitä, minkä johdosta elintarvikkeiden niukkuus kasvoi. Kun kuljetuksia haittasivat kuljetusneuvojen vähyys ja eräiden tarvikkeiden puute, kärsi siitä koko tuotantoelämä ja elintarviketilanne kiristyi varsinkin asutuskeskuksissa. Sodankäynnin rahoittaminen johti sekä veronkorotuksiin että laajempaan lainanottoon valtiolle kuin koskaan aikaisemmin. Tästä huolimatta rahamarkkinat pysyivät keveinä, kun valtion suurten puolustusmenojen takia oli pakko levittää ostovoimaa yleisölle, ja kun yritteliäisyys ja sen aiheuttama luotonkysyntä olivat vähäiset.

Teollisuus.

Teollisen toiminnan kehitykseen kertomusvuoden aikana vaikutti lamauttavasti mm. kauppasaarto, jonka takia raaka-aineiden ja tarvikkeiden saanti osaksi vaikeutui, osaksi kokonaan keskeytyi, sa-

malla kun vientimarkkinat rajoittuivat pääasiallisesti Itämeren ympärillä oleviin maihin. Kuitenkin vuoden alkupuolella monilla aloilla ilmeni elpymistä, mutta kesäkuusta alkaen, jolloin paras osa työvoimaa tarvittiin puolustustehtäviin, toiminta keskittyi niihin teollisuuden aloihin, joiden toiminta oli puolustuksen kannalta välttämätön, mutta laimeni muilla aloilla. Kehitys oli siten varsin epäyhtenäinen.

Vientiteollisuus toimi vaikeammassa oloissa kuin pitkiin aikoihin. Sen raaka-ainetarastot olivat niukat, kun metsätyöt sotatalveluina olivat olleet vähäiset ja seuraavanakin talvena normaalia pienemmät, työvoimasta oli varsinkin vuoden jälkipuolella ankara puute, veden vähyys vesistöissä haittasi sekä voiman saantia että uittoja, ja lisäksi raaka-aineiden ja valmiiden tuotteiden kuljetukset vaikeutuivat vaikeutumistaan. Varsinaiset vientimarkkinat olivat suljetut. Sekin sangen vilkas kysyntä, joka tuli Euroopan mannervaltioiden taholta, koski erikoislaatuja, eikä sitäkään raaka-aineiden ja työvoiman puutteessa aina voitu tyydyttää. Kuitenkin vientiteollisuuden tuotantovolyymin indeksi alkuvuodesta kohosi aina 51 pisteeseen (1935 = 100) toukokuussa aletakseen seuraavina kuukausina jälleen. Tammi—kesäkuun indeksien keskiluku oli siten 46 vastaten 37 ja 108 pistettä samoina kuukausina vuosina 1940 ja 1939, mutta kertomusvuoden kolmannen neljänneksen indeksi oli alentunut 30 pisteeseen vastaten 42 ja 98 pistettä edellisinä vuosina. Vuoden viimeiseltä neljännekseltä puuttuu tietoja. — Sahateollisuuden tuotantovolyymin indeksi kohosi viime vuoden toisella neljänneksellä 44 pisteeseen, so. 3 pistettä korkeammalle kuin samana aikana edellisenä vuonna, mutta aleni kolmannella nel-

Sisältö.

	Siv.		Siv.
<i>Suomen talouselämä vuonna 1941</i>	3	Tilintarkastus	22
Teollisuus	3	Lainausliikkeen ja valuuttakaupan tarkastus	22
Maatalous	5	Inventaukset ja haarakonttorien tarkastus	22
Työmarkkinat	6	Johtokunta	22
Ulkomaankauppa	6	Pankkivaltuusmiesten valvonnan alaiset ra-	
Kotimaankauppa	8	hastot	23
Liikenne	8	Eläkkeet ja avustukset	23
Raha- ja pääomamarkkinat	8	Poistoja	23
Korkokanta	11	Slovakian valtiopankki Suomen Pankin kir-	
Maksutase ja pääomaliike	11	jeenvaihtajaksi	23
Hintataso	12	Ehdotus Suomen Pankin v:n 1941 vuosivoi-	
<i>Suomen Pankin toiminta</i>	13	ton käyttämisestä	23
Rahan arvo ja ulkomaiset suhteet	13	Valuuttasäännöstely	24
Luotonanto	14	Valtion vekselien diskonttokorko	24
Korkomäärät	15	Haarakonttorit ja tilapäiset asioimistot	25
Setelistö	16	Kiinteistön osto	25
Pankin suhde valtioon	17	Uusien toimien perustaminen ja eräisiin toi-	
Ulkomaiset selvitystilitt	17	miin tehtyjä muutoksia	26
Rembursit	18	Kalliista ajasta johtuvat lisäpalkkiot, me-	
Pankin tilinpäätös	19	netettyjen vuosilomien korvaaminen ja yli-	
<i>Pankkivaltuusmiesten käsittelemiä asioita</i>	22	määräisten toimihenkilöiden palkkaus	26
Setelien lunastaminen	22	Haarakonttorien valvojat	27
		Pankkivaltuusmiehet ja tilintarkastajat	28

jänneksellä vain 28 pisteeseen. Paperiteollisuuden vastaava indeksi oli kertomusvuoden alkupuolella 47 pistettä ja siten korkeampi kuin edellisenä vuonna, mutta ei edes puolta vuoden 1939 vastaavasta indeksistä, ja kolmannella neljänneksellä se painui 30 pisteeseen. Myös faneeriteollisuuden tuotannossa ilmeni samanlaista elpymistä vuoden alussa ja lamaanantumista kolmannen neljänneksen aikana; sen silloinen volyymindeksi, 45 pistettä, oli kuitenkin korkeampi kuin muiden vientiteollisuuksien.

Kotimarkkinateollisuus kokonaisuutena säilytti toimintakykynsä paremmin kuin vientiteollisuus. Sen volyymistä puuttuu tietoja, ja saatavissa oleviin arvotietoihin hintain nousu on vaikuttanut indeksilukuja kohottavasti, mikä osaksi on selityksenä niiden tason korkeuteen. Puheena olevan teollisuuden indeksi oli näet kertomusvuoden kolmena ensimmäisenä vuosineljänneksenä 212, 172 ja 176, painuen syyskuussa 161 pisteeseen. Keskimäärin indeksi siten oli 187 pistettä vastaten 175 ja 160 pistettä samoina vuosineljänneksinä lähinnä edellisinä vuosina. Tuotetun tavaran määrä oli ilmeisesti vähentynyt. — Kehitys eri toiminta-aloilla oli hyvin erilainen riippuen mm. raaka-aineiden saannista ja mahdollisuudesta ottaa käytäntöön korvikkeita sekä siitä, mitkä alat joutuivat suorittamaan puolustuslaitoksen hankintoja. Metallin ja koneiteollisuuden toiminta oli raaka-aineiden saannin vaikeudesta huolimatta sangen vilkasta, osaksi juuri sotatilausten takia. Tuotantoarvon indeksi oli siten keskimäärin 206 pistettä vastaten 218 ja 209 vuosina 1940 ja 1939. Kutomateollisuudessa ulkomaisten raaka-aineiden puute aiheutti, huolimatta erinäisten korvikkeiden käytäntöön otosta, toiminnan tuntuvaa heikkenemistä. Indeksi oli keskimäärin 139 vastaten 164 ja 124 pistettä edellisinä vuosina, mutta kertomusvuoden kolmannella neljänneksellä se oli alentunut 104 pisteeseen. Ennen kaikkea lamaanantuminen koh-

distui puuvillateollisuuteen, kun sitä vastoin villateollisuus kotimaisen raaka-aineen varassa paremmin voi jatkaa toimintaansa. Rakennusaineteollisuudessa, jonka toiminta alkuvuodesta jälleenrakennustyön aiheuttaman suuren kysynnän johdosta oli kohonnut korkealle tasolle, vuoden jälkipuolella tapahtui huomattavaa lamaanantumista. Sitä vastoin tuotannon rajoittaminen oli vähemmän tuntuva esim. jalkine- ja nahkateollisuudessa sekä ennen kaikkea ravinto- ja nautintoaineteollisuudessa.

Rakennustoiminta vilkastui kertomusvuoden alkupuolella tuntuvasti, kun talvisodan ja sitä seuranneen rauhanteon aiheuttamat asuntovajaus ja muut menetykset oli korvattava sekä jälleenrakennustehtävät muutenkin edellyttivät uusia rakennuksia. Rakennustarvikkeiden niukkuus, kuljetusten vaikeus ja työvoiman vähyys olivat kuitenkin esteenä rakennustoiminnan kohoamiselle viimeisten rauhanvuosien tasolle. Kesäkuun tapahtumat aiheuttivat nopean lamaanantumisen. Rakennustyöläiset kutsuttiin sangen tarkoin puolustustehtäviin, mikä johti siihen, että työt lukuisilla työpaikoilla joutuivat kokonaan seisauksiin ja että niitä muualla voitiin jatkaa vain pienin voimin hitaassa tahdissa. Seurauksena tästä oli, että rakennustoiminnan vuositulokset jäivät vähäisiksi. Sementinkulutus, jota on pidetty eräänlaisena koko maan rakennustoiminnan indeksinä, oli kertomusvuoden edellisellä vuosipuoliskolla 206,600 tonnia vastaten 317,500 ja 556,200 koko vuosien 1940 ja 1939 aikana. Mutta koska sementtiä viime vuosina on käytetty runsaasti muihin kuin varsinaisiin rakennustarkoituksiin ja kun puu maaseudulla on tärkein rakennusaine, eivät nämä luvut anna aivan oikeata kuvaa rakennustoiminnan laajuudesta.

Ajalle ominaiseen pika-asutustilojen rakentamiseen on kertomusvuonna anottu ja puollettu valtion lainoja 109.0 milj. markan arvosta 615 asutustilalle ja 1,688 viljelys-

tilalle, mutta poikkeuksellisten olojen vuoksi on tätä rakennustoimintaa vain pieneltä osalta voitu toteuttaa.

Helsingissä valmistui viime vuonna kaikkiaan 70 uudis- ja lisärakennusta sekä 52 muutosrakennusta vastaten 170 ja 125 vuonna 1940, mutta 196 ja 98 vuonna 1939. Rakennusten kuutiotilavuus oli vain 561,000 m³, kun se lähinnä edellisinä vuosina oli ollut 1,640,100 ja 1,293,400 m³; uusia asuinhuoneita valmistui 2,456 vastaten 6,266 ja 7,546 edellisinä vuosina. Alkuvuodesta tarkastettiin melko lukuisat rakennuspiirustukset, mutta vuoden jälkipuoliskolla ei uusia piirustuksia enää esitetty hyväksyttäväksi. Koko vuoden aikana vahvistettiin kuitenkin enemmän piirustuksia kuin vuonna 1940, mutta paljon harvempia kuin vuonna 1939. Suunniteltujen rakennusten kuutiotilavuus oli kertomusvuonna yhteensä 788,600 m³ vastaten 308,200 m³ ja 2,037,900 m³ edellisinä vuosina. Kertomusvuoden päättyessä olivat työt käynnissä 80 työmaalla, enimmäkseen sisustusvaiheessa, ja 25 työpaikalla työt edelleen olivat seisahduksissa.

Maatalous.

Kulunut vuosi oli maataloudelle erittäin vaikea. Kevättöistä suoriuduttiin tosin tyydyttävästi, vaikka hevosten heikko kunto ja mekaanisen vetovoiman niukkuus sekä eräiden lannoitteiden vähyys ja paikkapaikoin siementen puute antoivat aiheita huolestumiseen. Alkukesän harvinainen kuivuus häytti kasvua, minkä lisäksi halla vikuutti viljoja ja perunaa maan pohjoisosissa. Seurauksena oli, että sato tuli pienemmäksi kuin pitkiin aikoihin. Maaseudun miespuolinen työvoima joutui kesäkuusta alkaen melkein järjestään puolustustehtäviin, mutta naisten, lasten ja vanhusten työvoimaa ponnistamalla saatiin sadonkorjuu tyydyttävästi suoritetuksi, joskin hitaassa tahdissa. Harvinaisen aikaisen talventulon

johdosta jäi jokunen määrä juurikasveja korjaamatta ja syyskynnot ehdittiin vain puoliksi suorittaa. Kertomusvuoden sato oli useimmista viljelyskasveista pienempi kuin vuonna 1940, mutta rukiista, kylvöheinästä, sekaviljasta ja eräistä juurikasveista saatiin silloista runsaampi sato. Kun vuoden 1940 sato sekin oli keskimääräistä heikompi, saa oikeamman käsityksen kertomusvuoden sadosta vertaamalla sitä vuosien 1937—1939 keskisatoon. Tällöin havaitaan, että vehnästä saatiin 33 % alle keskimäärän, rukiista 37 %, ohrista 31 %, kaurista 38 %, perunoista 39 % ja kylvöheinästä 45 % alle mainittujen vuosien keskisadon. Sato oli ennakoarvion mukaan 2,400 milj. rehuyksikköä, so. samansuuruinen kuin vuonna 1940, mutta 40 % vuosien 1937—1939 keskisatoa pienempi. Sadon määrän näin jyrkkä väheneminen ei johtunut yksin vuodontulon heikkoudesta, vaan myös peltoalan pienuudesta. Sillä vaikka Karjalan pellot ennen syksyä vallattiin takaisin, ei niiltä niiden huonon kunnan takia saatu kovinkaan paljon korjatuksi. Sadon raharvo kohosi hinnoissa tapahtuneiden nousujen johdosta, niin että se ennakoarvion mukaan oli runsaasti 8,000 milj. markkaa vastaten vajaata 7,700 milj. markkaa vuosina 1940 ja 1939.

Karjantuotanto, jota edellisenä vuonna tapahtunut karjakannan, varsinkin sika- ja kanakannan, supistaminen ja silloinen huono rehusato olivat alentaneet, antoi viime kesän kuivuuden ja syksyn heikon rehusadon johdosta heikon tuloksen. Karjaa oli paikoitellen pakko edelleen vähentää, ja kulutuskeskuksiin oli entistä vaikeampi saada välttämättömiäkään määriä karjaloustuotteita.

Myös metsätalous toimi edellisessä esitettyjen olosuhteiden johdosta suurin vaikeuksin. Teollisuuden raaka-ainetilanne oli kertomusvuoden alkaessa huono, kun hakkuut sotatalvena jäivät vähäisiksi. Sahatukkeja hakattiin mainittuna talvena vain 40 milj.

kuutiojalkaa, kun hakkuut normaalivuosina olivat olleet noin 230 milj. kuutiojalkaa. Talvella 1940—1941 saatiin hakatuksi noin 165 milj. kuutiojalkaa, mutta uuden sodan johdosta metsätyöt syksyllä 1941 jäivät hyvin vähäisiksi. Pinotavaraain hakkuissa ei tapahtunut yhtä jyrkkiä heilahduksia. Ennen sotaa hakattiin vuosittain noin 16 milj. kiintokuutiometriä, talvisodan johdosta hakkuumäärä jäi 10 miljoonaan, mutta nousi talvella 1940—1941 jälleen entiseen määrään. Sikäli oli kuitenkin tuotanto muuttunut, että kun aikaisemmin pääpaino oli paperipuiden hakkuilla, oli polttopuiden hankinta siirtynyt tärkeimmälle sijalle. Seurauksena onkin, että paperi- ja selluloosatehtaiden varastot ovat suuresti täydennyksen tarpeessa.

Työmarkkinat.

Työmarkkinoihin painoivat leimansa samat yleiset seikat kuin talouselämään yleensä. Työvoiman kysyntä oli useimmilla aloilla hyvin vilkas, sitä vastoin työvoiman tarjonta niukkaa. Säännöllisen kysynnän lisäksi tuli työvoiman tarve kaikenlaisiin jälleenrakennustöihin, minkä ohella alkupuolella vuotta myös linnoitustyöt aiheuttivat työvoiman suurta kysyntää. Kesäkuusta alkaen miestyövoiman kutsuminen puolustustehtäviin entisestään vähensi työvoiman tarjontaa. Työvoiman puute onkin sen jälkeen useimmilla aloilla painanut leimansa tuotantoelämään, jonka tästä syystä on ollut pakko mukautua suuriin supistuksiin. Edellä sanottu koskee ensi sijassa miestyövoimaa. Naistyövoimasta ei ollut yhtä suurta puutetta, ilmenipä eräillä aloilla raaka-aineiden niukkuuden takia työttömyyttäkin, varsinkin sellaisilla paikkakunnilla, joilla on suhteellisen paljon naistyövoimaa käyttävää teollisuutta. Monilla aloilla, ennen kaikkea elintarvikkeiden tuotannossa, oli pakko mobilisoida työvoimareserviä ja koettaa käyttämällä ammattitaitoa vailla olevien naisten ja lasten sekä

vanhusten, paikkapaikoin myös sotavankien työvoimaa suoriutua välttämättömistä töistä.

Vallitsevissa oloissa ei ole esiintynyt työtaisteluita, vaan on asioista sovittu neuvottelutietä. Hintojen noustessa palkatkin ovat kohonneet. Hintaneuvosto vahvisti syksyllä aikaisemmin käytännössä olleen periaatteen, ettei palkkoja saa korottaa enempää kuin $\frac{2}{3}$ hintojen noususta. Alimpia palkkoja on yleensä nostettu enemmän kuin ylempiä. Näyttää myös ilmeiseltä, että, niinkuin samanlaisissa oloissa aikaisemminkin on ollut tavallista, varsinaisten ammattityöläisten palkat, määrättyjä aloja lukuunottamatta, ovat kohonneet suhteellisesti vähemmän kuin eräiden tilapäis- ja sekatyöläisryhmien palkat.

Ulkomaankauppa.

Ulkomaankauppa vilkastui kertomusvuonna huomattavasti siitä huolimatta, että Petsamon liikenteen kauppasaarron johdosta päätyttyä kaupankäynti entistä täydellisemmin rajoittui Itämeren ympärillä oleviin maihin sekä niihin maihin, joihin edellisten kautta oli kuljetus- ja kauppayhteyksiä. Hintojen nousun johdosta varsinkin arvoluvut kohosivat, mutta myös monien tuotujen ja vietyjen tavaroiden määrät olivat suuremmat kuin vuonna 1940, saavuttamatta kuitenkaan yleensä läheskään viimeisten rauhanvuosien tasoa. Ennakkotietojen mukaan, jotka koskevat vain ns. siviilitavaroita, tuonnin arvo kertomusvuonna oli 8,818.1 milj. markkaa vastaten 5,179.6 ja 7,572.6 miljoonaa vuosina 1940 ja 1939. Viennin arvo oli paljon vähäisempi, nimittäin 4,188.5 milj. markkaa vastaten 2,874.6 ja 7,710.3 miljoonaa lähinnä edellisinä vuosina. Verrattuna vuoden 1940 kauppavaihtoon tuonti siten arvoltaan oli lisääntynyt 70 % ja vienti 46 %, mutta verrattuna viimeisen rauhanvuoden, 1938, lukuihin tuonnin arvo oli lisääntynyt vain pari prosenttia, samalla kuin vienti oli supistunut puoleen. Viennin suuri supistu-

minen johtui, paitsi kuljetusvaikeuksista ja tärkeiden vientimarkkinoiden sulkeutumisesta, ennen kaikkea siitä, että vientiteollisuus sotien takia kitui niin hyvin raaka-aineiden kuin työvoiman suurta niukkuutta.

Kauppataase muodostui suhteellisesti yhtä epäedulliseksi kuin vuonna 1940, mutta kun sekä tuonnin että viennin arvo oli lisääntynyt, tuontiylijäämän absoluuttinen määrä oli entistä suurempi. Kauppataase osoitti näet 4,629.6 milj. markan tuontienemmyyttä vastaten 2,305.0 miljoonan tuontienemmyyttä vuonna 1940 ja yleensä vientienemmyyttä edellisinä vuosina. — Täydennykseksi on syytä mainita, että vientiin ei ole luettu Suomen Pankin myymän kullan arvoa, yhteensä 432.4 milj. markkaa. Toiselta puolen virallisen tilaston ulkopuolelle on jätetty maahan saapuneet lahjatavarat, joiden arvo arviointin mukaan oli noin 84 milj. markkaa.

Poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta tuonnin ja viennin rakenne poikkesi huomattavasti säännöllisinä aikoina todetusta. Verrattuna vuoteen 1940 kaikkien tärkeimpien tavararyhmien tuonti lisääntyi arvoltaan. Enimmin lisääntyi teollisuustuotteiden tuonti, nim. 1,077.5 milj. markkaa eli 186.2 %. Koneiden ja kuljetusneuvojen tuonti lisääntyi 781.9 milj. markkaa eli 97.8 %, ravinto- ja nautintoaineiden tuonti 893.3 milj. markkaa eli 75.2 % sekä raaka-aineiden ja puolivalmisteiden tuonti 885.8 milj. markkaa eli 33.9 %. Verrattuna vuoden 1938 vastaaviin lukuihin vain ravinto- ja nautintoaineiden tuonnin arvo oli lisääntynyt, nim. 73.4 %, kohoten 2,081.8 milj. markkaan. Raaka-aineiden ja puolivalmisteiden tuonnin arvo, 3,498.5 milj. markkaa, oli melkein yhtä suuri kuin vuonna 1938. Sitä vastoin teollisuustuotteiden tuonti, 1,656.3 milj. markkaa, arvoltaan oli 13.4 % alempi kuin viimeisenä rauhanvuonna, ja koneiden sekä kuljetusneuvojen tuonti, 1,581.5 milj. markkaa, jäi 17.7 % pienemmäksi kuin juuri mainittuna vuonna.

Mitä tulee vientitavarain pääryhmiin, lisääntyi paperiteollisuustuotteiden vienti sekä määrältään että arvoltaan melkoisesti vuoden 1940 alhaiselta tasolta, mutta verrattuna viimeisten rauhanvuosien vientiin kertomusvuoden vienti edelleen oli vähäistä. Siten vietiin puuhioketta 27,100 tonnia eli 14,300 tonnia enemmän kuin vuonna 1940, sulfiittiselluloosaa 273,800 tonnia eli 117,400 tonnia enemmän kuin edellisinä vuosina, sulfaattiselluloosaa 214,900 tonnia eli 118,200 tonnia enemmän, pahvia ja kartonkia 72,000 tonnia, mikä merkitsi 32,900 tonnin lisäystä, sekä erilaista paperia 147,400 tonnia eli 51,300 tonnia enemmän kuin edellisinä vuosina. Pahvia ja kartonkia vietiin lähes kaksi kolmasosaa ennätysvuoden 1939 vientimäärästä, ja sulfaattiselluloosan vienti oli runsaasti puolet mainitun vuoden viennistä, mutta muiden tuotteiden vienti oli vain murto-osa viimeisten rauhanvuosien vastaavista vientimääristä. Paperiteollisuustuotteiden viennin arvo oli 2,027.0 milj. markkaa, so. runsaasti kaksi kertaa niin suuri kuin vuonna 1940 (957.8 milj. mk), mutta sangen vaatimaton verrattuna vuosien 1939 ja 1938 vastaaviin arvoihin (3,378.0 ja 3,457.8 milj. mk). Puutavaraain ja puuteosten viennissä oli osittain havaittavissa pienehköjä nousuja, mutta toisten tuotteiden vienti väheni entisestään. Suhteellisesti suurin oli paperipuiden vienti, nim. 633,300 m³ eli 104,700 m³ enemmän kuin vuonna 1940 ja lähes kolmeneljännestä vuoden 1938 viennistä. Myös sahatavaroita vietiin 23,400 standarttia enemmän kuin vuonna 1940, mutta vientimäärä, 218,600 standarttia, oli noin neljännes vuoden 1938 vastaavasta määrästä. Sitä vastoin faneerin vienti väheni 4,100 m³ painuen 82,400 m³:iin, mikä oli vain runsas kolmannes vuoden 1938 viennistä. Kaivospölkkyjä vietiin vain 314,900 m³, joten vähennys edellisestä vuodesta oli 159,400 m³ ja vienti vain viidennes vuoden 1938 viennistä. Koko ryhmän vientiarvo oli 1,527.2 milj. mark-

kaa eli neljänestä suurempi kuin edellisenä vuonna (1,226.5 milj. mk), mutta ei puoltakaan vuoden 1938 vastaavasta viennistä (3,360.4 milj. mk).

Myös „muiden tavaroiden” vienti lisääntyi, vaikkakin vain 7.2 milj. markkaa nousien 623.5 miljoonaan, kun se vuonna 1938 oli ollut 881.1 milj. markkaa. Mitä vihdoin tulee eläimistä saatujen ruokatarvaiden vientiin, pieneni se viime vuonna aivan mitättömään, 10.8 milj. markan arvoon, kun se edellisenä vuonna oli ollut 70.6 miljoonaa. Vertailu vuoden 1938 vastaavaan arvoon, 698.7 milj. markkaan, osoittaa, kuinka suuri muutos todellisuudessa on tapahtunut.

Kotimaankauppa.

Eräiltä suurilta tukkuliikkeiltä kerättyjen tietojen mukaan kotimaankauppa kertomusvuoden alkupuolella oli vilkkaampaa kuin vuonna 1940. Suomen jouduttua sotaan ja kun tavaroiden niukkuus yhä yltyi, myynti kuitenkin vuoden jälkipuoliskolla jäi pienemmäksi kuin edellisenä vuonna. Koko vuoden myynti oli arvoltaan noin 11 % suurempi kuin vuonna 1940 ja samalla suurempi kuin minään aikaisempaan vuonna. Myynnin arvon nousu johtui pääasiallisesti hintatason kohoamisesta, osaksi myös liikevaihtoveron käytäntöön ottamisesta helmikuun alusta 1941. Sitä vastoin on ilmeistä, että todellinen tavarainvaihto varsinkin kertomusvuoden jälkipuoliskolla oli tuntuvasti pienempi kuin edellisinä vuosina.

Liikenne.

Suursota on kertomusvuonna pannut ahtaat rajat merenkululle. Alkuvuodesta oli vielä auki hengitysreikä Petsamossa, jonka sataman kautta suoritettiin moninaisia tärkeitä kuljetuksia. Mutta puolenvuoden taitteesta alkaen merenkulku on ollut suljettu yksinomaan Itämeren piiriin. Laiva-

liikenteestä ei ole saatavissa tietoja, mutta ulkomaankauppaa koskevista luvuista voi päätellä, että merenkulku on ollut sangen vilkasta, varsinkin ottaen huomioon, kuinka suuria menetyksiä Suomen kauppalaivasto on kärsinyt. Suoranaiset sotatappiot, sodan alkamisesta asti lukien, ovat 31 alusta eli 117,000 tonnia kuollutta painoa, takavarikoitu on 48 alusta eli 183,000 tonnia sekä välilliset tappiot 12 alusta eli 15,000 tonnia. Kauppalaivaston tonnistotappio oli siten kaikkiaan noin 42 %, jota hyvin vähäiseltä osalta on ollut mahdollista korvata uusien hankinnoin.

Maakuljetukset ovat pitkin vuotta ja varsinkin sen jälkipuoliskolla olleet huolen aiheena. Moskovan rauhassa oli menetetty noin 1,000 km eli viidennes rautatieverkosta; sen jälkeen oli ollut pakko luovuttaa vastaava määrä liikkuvaa kalustoa. Rautatiet saatiin tosin Karjalan valtauksessa takaisin, mutta hävitykset silloissa, ratapihoissa ja rakennuksissa olivat suuret. Kun liikennöivät rautatielinjat vielä laajenivat itärajan taakse ja kun sotakuljetukset samaten kuin siirtoväestön ja sen tarvikkeiden palauttaminen entisille asuinsijoille sitoivat suuria määriä liikkuvaa kalustoa, tavallisten siviilikuljetusten hoitaminen tuotti suuria vaikeuksia pakottaen liikenteen supistuksiin. Asiaa vaikeutti vielä sekin, että autokannan kulumisen ja puolustuslaitoksen kuljetusten takia oli pakko supistaa sekä linja- että kuorma-autoliikennettä, joten liikenne entistä enemmän pyrki rautateille. Kertomusvuoden loppukuukausilta ei vielä ole saatavissa tietoja, mutta tammi—lokuun aikana kuljetettiin rautateillä rahtitavaraa lähes 8,000 milj. tonnia eli 16 % enemmän kuin vastaavina kuukausina vuonna 1940, mutta vain lähes 75 % vuoden 1939 vastaavista kuljetuksista.

Raha- ja pääomamarkkinat.

Suomen rahamarkkinat olivat kertomusvuoden alkupuolella rauhalliset, vaikkakaan

pääomien kerääntyminen luottolaitoksiin ei saavuttanut edellisen vuoden korkeata tasoa. Touko- ja kesäkuussa omaisuudenluovutusveron ensimmäisen erän kanto aiheutti jonkin verran häiriötä, varsinkin kun samalla pidätettiin talletustileiltä 10 % veronmaksuun. Kiristymisen välttämiseksi liikepankit jättivät uudistamatta osan valtion vekseleitä saaden siten vapaita varoja. Sodan syttyminen aiheutti vain suhteellisen vähän nostoja luottolaitoksista, jotka helposti voivat niistä suoriutua. Sittemmin alkoi jälleen virrata runsaasti varoja liikepankkien shekkitileille, mutta talletusliike oli hiljaista. Kun liike-elämän luotonatarve oli vähäistä, liikepankkien asema keveni suuresti siitä huolimatta, että ne laajassa mitassa antoivat valtiolle finanssitukea sijoittamalla varoja valtion obligatioihin.

Liikepankkien luotonotto yleisöltä lisääntyi kertomusvuonna ennakkotietojen mukaan kaikkiaan 1,286.5 milj. markkaa vastaten 2,750.5 miljoonaa vuonna 1940. Lisäys johtui kokonaan shekkitileille kertyneistä liike-elämän ja yleisön kassavaroista. Tällä tilillä olevien varojen määrä, joka vuoden 1938 lopussa oli vain 1,943.7 milj. markkaa ja vielä vuoden 1940 päättyessä 4,680.0 miljoonaa, kohosi siten 6,032.2 milj. markaksi. Talletustileillä olevien varojen määrä sitä vastoin väheni eräitä kymmeniä miljoonia 7,404.0 milj. markkaan, mikä pääasiallisesti johtui toisaalta omaisuudenluovutusveron ensimmäisten erien maksamisesta, toisaalta yleisön vilkkaasta osanotosta valtion lainojen merkintään. Kotimaisten luottolaitosten aika- ja avistatalletukset liikepankkeihin vaihtelivat melkoisesti, aleten varsinkin touko—kesäkuussa, jolloin säästöpankkien asema omaisuudenluovutusveron johdosta kiristyi, mutta vuoden kokonaisuutos oli vain 51.0 milj. markan lisäys, joten näillä tileillä olevien varojen määrä kertomusvuoden päättyessä nousi 1,389.5 milj. markkaan. Liikepank-

kien kokonaisluotonotto kohosi näin ollen 14,825.7 milj. markkaan vastaten 13,488.2 miljoonaa vuotta ja 10,765.7 miljoonaa kaksi vuotta aikaisemmin. Se huomattava rakennemuutos oli samalla tapahtunut, että shekkitilien osuus koko luotonotosta kohosi 22.8 %:sta 40.7 %:iin.

Liikepankkien luotonanto väheni kertomusvuoden aikana 372.4 milj. markkaa, kun se kahtena edellisenä vuonna oli lisääntynyt 1,383.8 ja 693.1 miljoonaa. Väheneminen johtui siitä, että liikepankit vaihtoivat valtion vekselit obligatioihin, joita ei ole luettu varsinaiseen luotonantoon. Tästä syystä tapahtui liikepankkien luotonannossa huomattava rakennemuutos, kun vekselisalkku supistui 1,298.3 milj. markkaa eli runsaasti kolmanneksella, samalla kun lainojen ja shekkitilien kohdalla luotonanto liike-elämälle lisääntyi 925.9 milj. markkaa. Kun kotimaisille luottolaitoksille annettu luotto lisääntyi 109.3 milj. markkaa, kohosi luotonannon kokonaismäärä 11,039.5 milj. markkaan vastaten 11,302.6 ja 9,909.9 lähinnä edellisten vuosien päättyessä.

Liikepankkien luotonoton enemmyys pysyi koko kertomusvuoden ajan melko runsaana kohoten sen päättyessä 3,786.2 milj. markkaan eli korkeammalle kuin milloinkaan aikaisemmin. Vastaava enemmyys oli vuoden 1940 lopussa 2,185.6 miljoonaa ja vuoden 1939 päättyessä vain 855.8 miljoonaa. Luotonoton enemmyyden runsas kasvu johtui, niinkuin edellä on viitattu, siitä, että liikepankit antoivat luottoa valtiolle ottamalla osalleen suuria määriä valtion vuoden varrella liikkeelle laskemia obligatioita. Liikepankkien obligatiosalkku, joka vielä muutamia vuosia sitten oli sangen vaatimaton, lisääntyi tämän johdosta 2,094.5 milj. markkaa nousien 3,755.9 miljoonaan. Voidaan siten todeta liikepankkien aseman kertomusvuoden aikana vahvistuneen ja keventyneen entisestään. Tätä osoittaa myös kassavarojen kohoaminen 2,056.5 milj. markkaan, kun niitä vuotta aikaisemmin

oli 1,854.4 ja vuoden 1939 lopussa vain 809.2 miljoonaa.

Säästöpankkien sekä talletuksia vastaanottavien kassojen luotonotto sai leimansa samoista ilmiöistä kuin liikepankkien talletusliike. Niiden talletukset lisääntyivät rauhallisesti vuoden alkukuukausina, minkä jälkeen toukokuussa ja osaksi myös kesäkuussa seurasi raskas takaisku, jonka aiheuttamaa talletusten menetystä vuoden jälkipuoli ei korvannut, vaikka talletukset silloin taas lisääntyivät. Talletuksia kertyi tyydyttävästi maaseudun säästöpankkeihin, mutta kaupungeissa niiden määrä kertomusvuoden päättyessä jäi pienemmäksi kuin sen alkaessa. Kaiken kaikkiaan säästöpankkien ja erilaisten kassojen talletuskanta ennakoarvioiden mukaan lisääntyi noin 350 milj. markkaa vastaten 775.2 miljoonan lisäystä vuonna 1940 mutta 74.9 miljoonan vähennystä vuonna 1939. Puhena olevien säästölaitosten yhteenlaskettu talletuskanta kohosi kertomusvuoden päättyessä noin 11,600 milj. markkaan.

Suomen Pankin luotonannosta ja sen asemassa tapahtuneista muutoksista tehdään selkoa edempänä esityksen toisessa osastossa.

Pääomamarkkinat saivat leimansa valtion luoton tarpeesta, jonka tyydyttämiseksi laskettiin liikkeelle enemmän obligatioita kuin minään aikaisempaan vuonna. Valtio otti kolme uutta obligatiolainaa, nimittäin ensimmäisen ja toisen jällelrakennuslainan, kumpikin määrältään miljardi markkaa, sekä työn ja taistelun lainan, jonka obligatioita kertomusvuoden aikana sijoitettiin 2,300 milj. markan nimellisarvosta. Edellinen jällelrakennuslaina oli kokonaisuudessaan nousevakorkoinen ja kahdesti vuodessa irtisanottavissa; molemmat muut lainat jakaantuivat kahteen sarjaan, lyhytaikaiseen, jossa korko oli nouseva 4—5½ % ja jonka obligatit määräpäivinä olivat irtisanottavissa, sekä puolipitkään, viiden tai seitsemän vuoden papereihin, joiden korko oli 5 % ja

jotka myytiin kurssiin 97 %. Edellisiä merkittiin tuntuvasti enemmän, niin että lyhytaikaisia obligatioita sijoitettiin kaikkiaan runsaasti 3,000 milj. markan arvosta, kun sekä liikepankit että liikeyritykset sijoittivat niihin kassavarojaan. Pitkäaikaisia obligatioita myytiin noin 1,300 milj. markan arvosta. Kertomusvuoden aikana valtio edelleen laski liikkeelle kaksi palkintolainaa, kumpikin arvoltaan 100.0 milj. markkaa. — Valtion ohella ovat eräät kaupunkikunnat emittoineet uusia obligatiolainoja, nim. Helsinki ja Turku kumpikin kaksi sekä Pori ja Rauma kumpikin yhden lainan. Näiden yhteenlaskettu nimellisarvo oli 222.7 milj. markkaa ja korkokanta 5¼—6 %; varoista käytettiin osa vanhempien lainojen konverttaukseen. Osuuskassojen Keskuslainarahasto otti 40 milj. markan 5 %:n lainan. Uusia obligatiolainoja sijoitettiin siten markkinoille kaikkiaan lähes 4,800 milj. markan nimellisarvosta. Ilmeistä on, ettei olisi ollut mahdollista sijoittaa pääomamarkkinoille näin suurta summaa, ellei valtio samanaikaisesti olisi puolustusmenojensa kautta työntänyt ostovoimaa markkinoille.

Karjalan ja Hangon menetys aiheutti sen, että tavallista suurempi luku liikeyrityksiä lopetti toimintansa. Toisaalta jällelrakennustyö ja rahanrunsaus johtivat siihen, että varsinkin vuoden alkupuolella perustettiin melkoinen määrä uusia osakeyhtiöitä ja että moni yhtiö lisäsi osakepääomaansa, minkä ohella on merkittävä eräitä yhtymiä. Kertomusvuoden aikana perustettujen osakeyhtiöiden yhteenlaskettu osakepääoma oli 518.3 milj. markkaa eli tuntuvasti suurempi kuin moniin aikoihin. Myös pääomankorotusten yhteissumma, 607.1 milj. markkaa, oli suurempi kuin vuosina 1940 ja 1939. Huolimatta lukuisista yhtiöiden purkamisista oli kaikkien osakeyhtiöiden osakepääoman kasvu kaikkiaan 878.9 milj. markkaa eli suurempi kuin moneen vuoteen; se oli näet vuonna 1940 vain

67.4 miljoonaa, vuonna 1939 391.9 miljoonaa ja vuonna 1938 479.2 milj. markkaa.

Arvopaperipörssi oli kertomusvuoden aikana vilkas johtuen suurelta osalta rajasijoitusten paosta realiarvoihin. Osakeindeksi kohosi tästä syystä 145 pisteestä joulukuussa 1940 207 pisteeseen joulukuussa 1941. Nousu koski pääasiallisesti teollisuusosakkeita, joiden yleisö katsoi muita paremmin edustavan realiarvoja. Pörssin vaihto kohosi tämän mukaisesti 501.4 milj. markkaan vastaten 330.4 ja 245.3 miljoonaa lähinnä edellisinä vuosina.

Korkokanta.

Kun korkokannassa vuoden 1940 jälkipuoliskolla oli ilmennyt nousun merkkejä ja tällaista kehitystä ei katsottu silloisissa oloissa suotavaksi, pidettiin valtiovarainministeriön kutsusta tammikuussa luotonantoa harjoittavien laitosten edustajien kokous, jossa yksimielisesti hyväksyttiin käsitys, että korkokanta olisi säilytettävä entisellä tasolla sekä että korkokannan vakauttamiseen olisi pyrittävä vapaaehtoisien säännöstelyn avulla. Asiaa hoitamaan asetettiin eri alojen edustajista valittu toimikunta, joka mm. esitti, että korkokanta oli pysytettävä sillä yleistasolla, jolla se oli ollut edellisellä kesänä, että talletuskoron nostaminen ei saisi tulla kysymykseen, että ensiluokkaisista kiinnityslainoista ei saisi vaatia korkoa enempää kuin 5½ % sekä että, mikäli korkoja oli nostettu tuon rajan yli, ne jälleen oli alennettava. Täten estettiin korkokannan yleinen nousu, mutta eräät jo aikaisemmin nostetut korot jäivät kuitenkin voimaan. Kustannusten nousun johdosta eräät pienet säästöpankit, joiden soveltamat korot olivat alhaiset, kuitenkin saivat oikeuden korottaa luotonantokorkojaan. Sen sijaan niin liikepankkien kuin säästöpankkien ottolainauskorot ovat pysyneet entisel-

lään. Mutta kun liikepankkien alhaiskorkoisten shekkitilien käyttö on lisääntynyt talletustiliin verrattuna, ottolainauksen keskikorko on alentunut, niin että se kertomusvuoden päättyessä oli 2.37 % vastaten 2.52 % ja 2.88 % edellisten vuosien päättyessä. Luotonannon keskikorko oli 5.57 %, kun se vuotta aikaisemmin oli ollut 5.65 % ja sitä edellisellä vuonna 5.88 %.

Maksutase ja pääomaliike.

Maksutaseen laskemiseen tarvittavia tietoja ei vielä ole saatavissa, mutta yksistään kauppataseen tuontienemmyyden perustalla voi päätellä, että maksutaseen menot ovat suuresti ylittäneet tulot. Kun tuontienemmyydestä, tasaluvuin 4,630 milj. markasta, vähennetään kullon vienti, noin 430 milj. markkaa, saadaan tulokseksi 4,200 milj. markan nettomeno. Ulkomailta on sitäpaitsi lahjoina vastaanotettu tavaroita tullihallituksen arvion mukaan 84 milj. markan arvosta, mutta muissa muodoissa maahan tulleista lahjoista ei ole käytettävissä tietoja; joka tapauksessa niiden määrä lienee vähäinen verrattuna edellisen vuoden suuriin avustuksiin. Maksutaseen muista tuloista ja menoista ei myöskään vielä ole tietoja saatavissa. Kuitenkin näyttää ilmeiseltä, että kauppalaiivastomme ulkomaisessa merenkulussa ansaitsemat laivarahdit laivanmenetysten ja merenkulun rajoitusten takia ovat melkoisesti pienentyneet. Menopuolella korot voidaan arvioida jonkin verran suuremmiksi kuin aikaisemmin, mutta yleensä muutokset ovat pienet. Kun lasketaan maksutaseen vuonna 1940, pääasiallisesti lahjojen suuren määrän takia, päättyneen 455 milj. markan tulonemmyyteen, täytyy arvioida sen vuodelta 1941 päättyneen noin 3½ miljardin markan menojen enemmyyteen. Mikäli ulkomailta eri muodoissa tulleiden lahjojen arvo oli huomattava, vähenee maksutaseen

passiivisuus vastaavasti. Toisaalta on ilmeistä, että menojen enemmisyys todellisuudessa, kun otetaan huomioon puolustustarkeituksia varten tapahtunut tuonti, oli äsken mainittua lukua suurempi.

Miten tämä maksutaseen vajaus on peitetty? Uusia pitkäaikaisia lainoja ulkomailta ei kertomusvuoden aikana ole saatu. Kuitenkin oli vuoden alkupuolella käytävissä ns. Fateona-luottoa Yhdysvalloista, jonka määrä lisääntyi 5.2 milj. dollaria eli 254.8 milj. markkaa. Edelleen lisääntyi valtion kruunumääraisten vekselien liikkeessä oleva määrä 42.6 milj. Ruotsin kruunua eli 498.4 milj. markkaa. Uutta luottoa saatiin siis näissä muodoissa 753.2 milj. markan arvosta. Toisaalta kulutettiin Suomen Pankin ja liikepankkien ulkomaisia saatavia, samalla kun niiden velat ulkomaille lisääntyivät. Edelleen kasvoi maamme selvitystileillä oleva velkasaldo huomattavasti. Kaikki nämä pankkitilit yhteensä merkitsivät melkein 2,200 milj. markan varojen käyttöä. Kun vielä ottaa huomioon ulkona olevien takuiden ja rembursien määrissä tapahtuneet muutokset, päättään siihen, että tunnetut velat ulkomaille lisääntyivät päälle 3 miljardin markan arvosta. Nykyisissä oloissa, jolloin monia tietoja ei lainkaan ole saatavissa ja toiset ovat epämääräiset, täytyy tyytyä siihen, että maksutaseen ja pääomaliikkeen tulokset näinkin hyvin käyvät yhteen.

Hintataso.

Hintasäännöstelyn ja annostelujärjestelmän avulla on koetettu hillitä sitä pyrki-

mystä hintainnonsuun, joka sai alkunsa suursodan syttymisen johdosta alkaneesta tuontitavaroiden kallistumisesta ja jolle toisaalta lisääntyvä tavarainniukkuus, toisaalta maksuvälineiden lisääntyminen olivat omansa antamaan kiihoketta. Kaikesta huolimatta hintainnonsua on jatkunut, mutta se oli hitaampaa kuin edellisenä vuonna. Virallinen elinkustannusindeksi — lasketuna siten, että elokuun 1938 — heinäkuun 1939 hinnat = 100 — joka joulukuussa 1940 oli 131 pistettä, oli joulukuussa 1941 kohonnut 150 pisteeseen. Hintainnonsu oli tämän mukaan kertomusvuonna 14.5 %, kun se vuonna 1940 oli ollut 22.4 %. Hintojen kohoaminen oli sangen epätasaista, johtuen pääasiallisesti siitä, miten viranomaiset kullakin alalla tapahtuneiden kustannusten kohoamisen johdosta sallivat hintoja korotettavan. Niinpä nousi vaatetustavarain indeksi 28.7 % ja ravintoindeksi 15.4 %, mutta lämpö- ja valokustannukset 9.4 % ja asuntoindeksi vain 4.7 %. Mainittakoon vielä, että ns. säännöstelyindeksi, jota laskettaessa on otettu huomioon säännöstelyn eri aikoina aiheuttamat kulutuksen supistukset, nousi vähemmän kuin virallinen elinkustannusindeksi eli vain 1.7 %.

Tässä yhteydessä on syytä mainita, että maataloustuotteiden luovutushintaindeksi, joka joulukuussa 1940 oli 155 pistettä, kertomusvuoden lopussa oli 173 pistettä, joten nousu oli 11.6 %. Nousu koski enemmän kotieläintuotteita, joiden hintaindeksi puheena olevana aikana kohosi 13.3 %, kun taas peltoviljelystuotteiden indeksin nousu oli 8.0 %.

Suomen Pankin toiminta.

Rahan arvo ja ulkomaiset suhteet.

Suomen markan ulkomaisessa arvossa ei kertomusvuoden aikana ole tapahtunut muutosta. Dollarin noteeraus, joka aina syksystä 1939 on ollut mk 49:35, pysyi koko kertomusvuoden ajan kiinteästi mainitussa arvossa. Muiden valuuttojen kurssit vaihtelivat vain vähän ja mikäli niiden ja dollarin välinen suhde muuttui. Tämä johtui pääasiallisesti siitä, että maailmansodan riehussa ja rauhanomaisten kaupallisten suhteiden tultua yhä enemmän rajoitetuiksi kaikkialla on pyritty säilyttämään valuuttakurssit ja siten oman valuutan ulkomainen arvo muuttumattomana. Siten myös Suomen Pankin noteeraamat vekselikurssit osaksi olivat nimelliset, osaksi muuten pysyivät kiinteinä. Tämä koskee mm. Reichsmarkkaa, Ranskan frangia sekä skandinaavisten maiden valuuttoja. Poikkeusasemassa olivat vain Englannin punta, Italian liira ja Belgian belga, joiden noteerauksissa vuoden varrella tapahtui pieniä muutoksia syistä, jotka eivät johtuneet Suomen markasta. Punnan kurssi, joka vuoden 1941 alussa oli mk 191:—, alkoi helmikuun lopussa nousta saavuttaen huipun, mk 197:—, huhtikuun 16—18 päivinä, sen jälkeen se toukokuussa oli mk 195:— ja sitten vuoden loppuun saakka mk 196:—. Liiran kurssi, joka alkupuolen vuotta oli mk 260:—, kohosi toukokuun lopussa mk:aan 265:— ja pysyi sitten muuttumattomana tässä arvossa vuoden jälkipuolen. Belgan kurssi muuttui päinvastaiseen suuntaan; se aleni heinäkuussa mk:sta 830:—, jossa se oli ollut alkupuolen

vuotta, mk:aan 789:75 ja pysyi sen jälkeen muuttumattomana.

Kun ulkomainen maksutase oli epäedullinen ja tuontitavarain tarve suuri, oli valuuttojen kysyntä suuri, eikä sitä olisi voitu mitenkään tyydyttää, ellei ulkomaankauppaa jatkuvasti olisi rajoitettu lisenssijärjestelmän avulla ja ellei lukuisten maiden kanssa olisi ollut käytännössä selvitystili-järjestelmä. Suursodan alkaessa käytäntöön otettu valuuttakaupan säännöstely oli näissä oloissa edelleen tarpeen vaativana voimassa. Valuuttavaraston vahvistamiseksi Suomen Pankki toukokuussa alkoi myydä kultaa ulkomaille. Tätä jatkettiin vielä kesä-, heinä- ja syyskuussa. Siten kultakassan arvo, joka edellisen vuoden päättyessä oli 603.8 milj. markkaa, kertomusvuoden loppuun mennessä oli alentunut 171.4 miljoonaan. Kullan myynti kohohti kuitenkin vain väliaikaisesti valuuttavaraston arvoa. Ulkomaisia valuuttoja Suomen Pankilla vuoden 1940 päättyessä oli 1,177.2 milj. markan arvosta. Tammikuussa tapahtuneen nousun jälkeen valuuttavarasto vähitellen väheni painuen kesäkuussa aina 864.6 milj. markkaan. Kullan myynnin johdosta saatiin uusia valuuttoja, mutta vuoden loppuun mennessä valuuttavarasto jälleen oli supistunut 932.4 miljoonaan. Kultakassan ja valuuttavaraston yhteenlaskettu arvo aleni siten kertomusvuoden aikana 1,781.0 miljoonasta 1,103.8 milj. markkaan, joten vähennys oli 677.2 milj. markkaa eli 38.0 %.

Suomen Pankin suhdetta ulkomaihin heikensi edelleen sen ulkomaisten velkojen kasvaminen. Ulkomaisten kirjeenvaihtajien

markkamääräiset tilit, jotka ennen sotaa pysyivät aivan pieninä, lisääntyivät viime vuonna huomattavasti kasvaen 295.0 milj. markasta 1,046.5 milj. markkaan. Samoin ulkomaisten selvitystilien velkasaldo, joka vuoden 1940 lopussa oli 338.4 milj. markkaa, vähitellen kohosi nousten kertomusvuoden päättyessä 1,489.5 miljoonaan. Näiden molempien tilien nousu, joka sekä oli epäedullisen maksutaseen seurausta, oli siten yhteensä 1,902.6 milj. markkaa. Huomattava on kuitenkin, että selvitystilillä oleva velka ei ole vaadittaessa maksettava sanan tavallisessa mielessä, vaikka se Pankin tilassa on tällaisiin velkoihin luettu, sillä tarkoituksenaan on, että se vähitellen on maksettava viennillä.

Luotonanto.

Suomen Pankin luotonanto pysyi kertomusvuoden alkupuolella suurin piirtein muuttumattomana, sillä liike-elämän luontarpe oli vähäinen, ja valtio sai luontarpeensa tyydytetyksi ilman keskuspankin apua. Kausiluontoinen luottomäärän nousu kevättalvella jäi niin ollen tavallista pienemmäksi. Suomen joutuminen uudestaan sotaan aiheutti jyrkän käänteen luotonkysynnässä. Sodankäynnin rahoittaminen kohotti valtion luontarpeen niin suureksi, että rahamarkkinoilta saatavat luotot eivät enää riittäneet, vaan oli jälleen pakko turvautua Suomen Pankkiin. Sodan pitkeytyessä keskuspankin luotonanto valtiolle jatkuvasti kohosi saavuttaen ennen tuntemattomia määriä. Myös liike-elämälle annettu luotto oli kertomusvuoden aikana lisääntynyt, kun eräille vientiliikkeille samaten kuin eräille kotimarkkinoita varten työskenteleville teollisuusyrityksille oli myönnetty lisäluottoja.

Suoraan diskontattujen vekselien määrä oli kertomusvuoden alkaessa 5,274.9 milj. markkaa sekä sodan puhkeamisen kynnyksellä, kesäkuun 21 päivänä 5,454.0 miljoo-

naa. Sen jälkeen se pienin poikkeuksin viikko viikolta kohosi aina 12,224.9 milj. markkaan vuoden viimeisenä päivänä. Vuoden varrella tapahtunut lisäys oli siten 6,950.0 milj. markkaa.

Rediskonttauksia ei kertomusvuoden alkupuolella lainkaan esiintynyt. Kesäkuussa rediskontattiin vekseleitä 100 milj. markan arvosta, mutta ne lunastettiin pian jälleen, niin että heinäkuun lopussa salkku taas oli tyhjä, eivätkä liikepankit sen jälkeen enää kertomusvuoden aikana rediskontanneet vekseleitä keskuspankissa.

Luottolaitoksille myönnettyjä hypoteekkilainoja oli kertomusvuoden alkaessa Suomen Pankin tilassa 47.0 milj. markan arvosta. Näitä olivat tarvinneet eräät säästöpankit, kun niiden ottolainaus syksystä 1939 alkaen oli ollut heikkoa. Toukokuun lopussa, kun säästöpankit joutuivat suorittamaan valtiolle omaisuudenluovutusveroa varten pidätetyt erät ja kun yleisön nostot olivat suuret, luottolaitosten hypoteekkilainat kohosivat 71.0 milj. markkaan. Nousua jatkui kesäkuussa ja heinäkuussa, jonka päättyessä Suomen Pankin tässä muodossa myöntämä luotto oli kohonnut 126.2 milj. markkaan, mutta syksyllä nämä luotot kokonaisuudessaan maksettiin pois.

Muille kuin luottolaitoksille myönnetty hypoteekkilainat vähenivät kertomusvuoden aikana 41.2 milj. markasta 26.1 miljoonaan sen päättyessä. Puheena olevassa muodossa käytetty luotto oli siten kertomusvuoden aikana pienentynyt 15.1 milj. markkaa.

Kassakreditivielä nostettu määrä vaihteli tavallisuuden mukaan huomattavasti. Se oli kertomusvuoden alkaessa 32.9 milj. markkaa, nousi kesäkuun lopussa aina 71.7 miljoonaan, painui elokuun viimeisenä päivänä 14.5 miljoonaan ja oli joulukuun viimeisenä päivänä 28.2 miljoonaa. Vuoden aikana tapahtunut väheneminen oli siten 4.7 milj. markkaa.

Suomen Pankin kokonaisluotonannossa tapahtuneet muutokset saivat kertomus-

vuonna, samaten kuin vuonna 1940, leimansa ensi sijassa valtiolle annetusta luotosta. Kokonaisluotonanto, joka kertomusvuoden alkaessa oli 5,395.9 milj. markkaa, oli pienimmillään, 5,379.0 miljoonaa, maaliskuun 8 päivänä ja nousi sitten vuoden

loppuun asti, jolloin se oli kohonnut 12,279.2 milj. markkaan.

Pankin kotimaisen luotonannon eri lajien kuukausittaiset vaihtelut vuonna 1941 näkyvät seuraavasta asetelmasta:

Suomen Pankin kotimainen luotonanto vuonna 1941.

Kuukauden lopussa	Vekselit milj. mk	Hypot. lainat milj. mk	Kassa- kreditivit milj. mk	Redis- konttaukset milj. mk	Lainat luotto- laitoksille milj. mk	Yhteensä milj. mk
1940						
Joulukuu	5,274.9	41.2	32.8	—	47.0	5,395.9
1941						
Tammikuu	5,312.1	40.9	27.7	—	42.0	5,422.7
Helmikuu	5,286.4	34.8	19.9	—	39.0	5,380.1
Maaliskuu	5,311.5	34.8	50.3	—	50.5	5,447.1
Huhtikuu	5,387.3	34.8	58.4	—	50.5	5,531.0
Toukokuu	5,442.9	34.8	61.3	—	71.0	5,610.0
Kesäkuu	6,055.0	34.7	71.7	27.8	113.2	6,302.4
Heinäkuu	7,026.5	34.6	34.5	—	126.2	7,221.8
Elokuu	7,501.6	34.6	14.5	—	115.5	7,666.2
Syyskuu	7,973.2	34.6	30.5	—	67.5	8,105.8
Lokakuu	8,469.9	33.4	33.6	—	—	8,536.9
Marraskuu	10,517.9	33.9	23.1	—	—	10,574.9
Joulukuu	12,224.9	26.1	28.2	—	—	12,279.2

Kun vekselien diskonttaus kertomusvuoden aikana lisääntyi voimakkaasti muissa muodoissa annetun luoton sitä vastoin supistuessa, ensiksi mainittu luotonanto kokonaan antoi leiman Suomen Pankin luotonannolle. Vuoden 1940 päättyessä muussa muodossa kuin vekseleitä diskonttaamalla

annettu luotto vielä edusti 2.0 % keskuspankin luotonannosta, mutta kertomusvuoden päättyessä sen osuus oli enää 0.4 %.

Pankin suoraan liike-elämälle diskonttaamat vekselit jakaantuivat luotonsaajain toimialan mukaan prosentteissa seuraavalla tavalla:

	31/12 1938	31/12 1939	31/12 1940	31/12 1941
Vientiteollisuus	88.15	89.99	89.10	89.30
Kotimarkkinateollisuus	3.81	3.77	7.87	10.43
Kauppalikkeet	7.84	6.15	3.03	0.24
Muut	0.20	0.09	—	0.03

Korkomäärät.

Suomen Pankki ei kertomusvuoden aikana katsonut olevan syytä muuttaa luotonannossaan soveltamiaankorkomääriä.

Alin diskontto oli siten muuttumattomasti 4 %, niinkuin se on ollut aina joulukuun 3 päivästä 1934.